

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ПРАВА

**«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД
ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»**

Збірник матеріалів Міжнародної науково-
практичної конференції
(м. Одеса, 1 листопада 2024 року)

2024

УДК
341.231.14:355.271(062.552) П68

*Друкується за наказом ректора Національного університету
 «Одеська юридична академія» О. В. Тодошчака
 (наказ № 3177-44 від 08.10.2024 р.)*

Відповідальний редактор – президент Національного університету «Одеська юридична академія», академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України **Ківалов С.В.**
Заступник відповідального редактора – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян М.Р.**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набісвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;
Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;
Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;
Гребенюк Дмитро Олегович – PhD, асистент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 75-річчю прийняття Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 року та Міжнародному дню прав людини. 1 листопада 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 539 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

<https://blog.ipleaders.in/technology-and-human-rights-in-armed-conflicts/>

3. Федчук Т. Контроль дотримання норм міжнародного гуманітарного права при використанні зброї керованої штучним інтелектом. 2024. С. 785. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.129>

Ключові слова: права людини, збройний конфлікт, міжнародне гуманітарне право, безпілотні літальні апарати, сучасні технології, безпека.

Бехруз Хашматулла Набісвич

*доктор юридичних наук, професор, завідувач
кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична
академія»*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ЗІБРАНЬ З ВИКОРИСТАННЯМ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Право на свободу зібрань є невід’ємною умовою реалізації інших прав людини, гарантується та забезпечується міжнародним і внутрішньодержавним правом, яке означає можливість проведення зібрань, мітингів, пікетів, демонстрацій і належить до прав людини так званого «першого покоління» – до цивільних прав.

Що стосується закріплення права на свободу зібрань міжнародним правом, то дане право міститься у Загальній декларації прав людини (ст. 20) [1], також у Міжнародному пакті про громадянські

та політичні права (ст. 21) [2].

Конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 р. (ст. 11) – Свобода зібрань та об'єднань також закріплює положення про те, що «кожен має право на свободу мирних зібрань і свободу об'єднання з іншими, включаючи право створювати профспілки та вступати до них для захисту своїх інтересів. Здійснення цих прав не підлягає жодним обмеженням, за винятком тих, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб [3].

Право на свободу мирних зібрань також закріплено в зобов'язаннях в рамках ОБСЄ, які взяли на себе держави-учасниці в 1990 році в Копенгагені для того, щоб забезпечити відповідність свого національного законодавства про свободу мирних зібрань прийнятим у рамках ОБСЄ зобов'язанням та міжнародним нормам.

У Хартії основних свобод Європейського Союзу Глава II Свободи, також міститься положення про свободу зібрань та свободу об'єднання, де проголошується, що «Кожна людина має право на свободу мирних зібрань та свободу об'єднань на будь-яких рівнях, зокрема у сфері політичної діяльності, професійних спілок та громадянського суспільства, звідки витікає право кожної людини створювати та приєднуватися до професійних спілок для захисту своїх інтересів» (ст. 12) [4].

Право на мирні зібрання гарантується Конституцією України, відповідно до якої

«громадяни мають право збиратися мирно, без зброї та проводити збори, мітинги, походи та демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування (ст. 39) [5].

Дослідження права на свободу зібрань з використанням сучасних технологій та їх регулювання міжнародним та європейським правом актуалізується. Це обумовлюється зростаючою роллю мережі Інтернет та кіберсфери загалом у всіх аспектах життя суспільства. Знакові події, що змінювали погляди цілих держав, відбувалися завдяки поширенню інформації в Інтернеті. До таких подій можна віднести зміну влади у низці арабських країн (події, відомі як «Арабська весна»). Особливе значення кіберсфери зросло під час пандемії COVID-19, коли значна частина повсякденної діяльності перемістилася в онлайн. Зокрема, це стосується мирних зібрань громадян, спрямованих на реалізацію та захист їхніх прав.

В рамках запропонованої проблематики передбачається розгляд системи прав людини про свободу мирних зібрань та об'єднань на рівні міжнародного права. Актуалізується оцінка того, чи охоплюють існуючі міжнародно-правові режими право на свободу зібрань онлайн та з використанням новітніх технологій у рамках застосування існуючої правової бази, що регулює свободу зібрань, та їх значення. У цьому контексті виникає питання, яким чином ця правова база має бути адаптована для забезпечення повного дотримання цих політичних прав щодо зібрань, що мають місце у кіберпросторі. Такий розгляд пропонується проводити за

конкретними прикладами організації та самоорганізації фізичних осіб для колективного вираження своїх поглядів онлайн.

Виникає необхідність дати правову оцінку праву на свободу зібрань та визначити його застосовність до зібрань онлайн з використанням Інтернету, соціальних мереж та месенджерів. Передбачається також встановити обмеження права на свободу зібрань, які можуть накладатися в кіберпросторі, а також розглянути право на свободу зібрань, у світлі тенденції до визнання права на доступ до Інтернету окремим правом людини. При розгляді цього питання планується виходити з того, що наявна правова база зі свободи зібрань, є достатньо гнучкою для того, щоб застосовуватися до мирних зібрань, в Інтернеті.

У контексті дослідження даної проблематики необхідно особливу увагу приділити особливостям права на мирні зібрання, з використанням нових технологій у форматі онлайн. Зокрема, пропонується розглянути поняття мирних зібрань, онлайн, визначити місце проведення таких зібрань та визначити право якої держави застосовується до мирних зібрань, онлайн, свободи об'єднань онлайн.

Резолюція Ради з прав людини ООН від 6 липня 2018 року підкреслює стурбованість наростаючим трендом щодо поширення дезінформації та неналежних обмежень на організацію та проведення мирних зібрань, і закликає держави утриматися від заходів, які можуть вплинути на права людини користувачів Інтернету щодо поширення інформації онлайн та реалізації інших прав людини [6].

Крім того, актуалізується питання про обмеження права на свободу мирних зібрань, зокрема, передбачених Правом ЄС та правом Ради Європи можливості держав щодо їхньої безпосередньої заборони, відстеження мирних зібрань, з боку державних органів, політиків цензури та самоцензури під час проведення мирних зібрань у форматі онлайн.

Попередній аналіз цієї проблематики дозволяє стверджувати, що існуючі стандарти та практика ЄС та Ради Європи можуть бути адаптовані для захисту свободи зібрань, у світлі нових технологій. Це твердження виходить із гіпотези, що існуюча правова база, зокрема, Конвенції про захист прав людини та основних свобод та Хартії основних свобод Європейського Союзу, які застосовуються для реалізації права на свободу зібрань онлайн. Разом з тим, слід зазначити низку моментів, які змушують поглянути на свободу зібрань по-новому.

Насамперед, йдеться про появу посередників у реалізації такого права у вигляді різноманітних сайтів, онлайн-платформ, соціальних мереж та меседжерів. Політика модерації може призводити до фактичного обмеження зазначеної свободи шляхом модерації, обмеження контенту чи прямих заборон реалізацію цієї свободи. Якщо раніше можливості щодо обмеження свободи зібрань переважно асоціювалися з державами, то в цифрову епоху такі обмеження можуть накладатися суб'єктами приватного права, якими є власники відповідних онлайн-платформ.

Дане питання було частково розглянуто Європейським судом з прав людини у справі Delfi AS

проти Естонії, де суд проаналізував практику держав щодо реалізації прав людини онлайн та припустив, що на державу може покладатися відповідальність за дії приватних осіб, якщо такі дії регулюються відповідно до внутрішнього законодавства держави [7]. Такої позиції дотримується Суд Європейського Союзу, який у справі *Scarlet Extended* де вказав на те, що блокування певного контенту з боку приватної особи може порушувати Хартію основних прав Європейського Союзу [8].

З цього випливає, що кіберпростір, контрольований інтернет-посередниками, може розглядатися як цивільний простір, щодо якого застосовуються обмеження, передбачені статтею 11 Конвенції. Внаслідок цього право на свободу зібрань онлайн може бути обмежене приватними особами – феномен, який був немислимим для зібрань у фізичному просторі.

Для України зазначена проблематика особливо важлива у світлі того, яку значну роль онлайн-зібрання відіграють останніми роками у життєдіяльності українського суспільства. Не менш важливою є повноцінна участь нашої держави в Європейській конвенції з прав людини та її прагнення стати повноправним членом Європейського Союзу. Ці міркування обумовлюють необхідність приведення української нормативно-правової бази свободи мирних зібрань онлайн відповідно до *acquis communautaire* Європейського Союзу. Від осмислення цієї нової реальності буде залежати здатність України захистити права своїх громадян та уникнути проваджень проти неї у Європейському суді з прав людини та, потенційно, у

Суді Європейського Союзу.

Таким чином, там, де раніше йшлося про відносини держави та людини, тепер слід порушити питання регулювання правовідносин між людиною, приватним посередником та державою. Така ускладнена картина вимагає переосмислення захисту прав людини на свободу зібрань, у тому числі щодо позиції держави при виконанні нею своїх зобов'язань. Оскільки тягар захисту прав людини покладається виключно на держави і не може бути покладений на приватних осіб, саме держава опиняється у найбільш уразливій позиції щодо захисту прав людини на свободу зібрань у кіберпросторі.

Джерела:

1. Загальна декларація прав людини Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
4. Хартія основних прав Європейського Союзу. URL: <https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-yevropejskogo-soyuzu/>
5. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Resolution adopted by the Human Rights Council on 6 July 2018.

URL:<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g18/213/58/pdf/g1821358.pdf>

7. Delfi AS v Estonia Application No.64569/09, Judgment of the European Court of Human Rights of 16 June 2015. URL:

<https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-155105&filename=001-155105.pdf>

8. Case C-70/10 Scarlet Extended v Sabam, 2011. URL: https://gdprhub.eu/index.php?title=CJEU_-_C-70/10_-_Scarlet_Extended

Ключові слова: держава, права людини, право на свободу зібрань та об'єднань, міжнародне право, новітні технології, обмеження права, кіберпростір, сучасні технології, інтернет.

Стойко Олена Михайлівна

провідний науковий співробітник, доктор політичних наук Інституту держави і права НАПрН України імені В.М. Корецького

ВПЛИВ ВОЄН НА ЕВОЛЮЦІЮ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Демократія як спосіб організації суспільно-політичного життя має низку як сильних, так і слабких сторін. Останніми уже не раз користалися антидемократичні сили для приходу до влади і встановлення авторитарних та тоталітарних режимів. Необхідність пошуку інструментів захисту демократії від її ворогів зумовила появу концепції войовничої демократії (militant democracy). Попри те, що джерела цієї концепції можна знайти в

ЗМІСТ

Вступне слово від КІВАЛОВА С.В.	3
--	---

Секція № 1

Теоретичні та практичні аспекти захисту прав людини

АРАКЕЛЯН М.Р.

Захист прав людини під час збройних конфліктів та сучасні технології: виклики та шляхи вирішення	5
--	---

БЕХРУЗ Х.Н.

Міжнародно-правове регулювання права на свободу зібрань з використанням новітніх технологій: постановка проблеми	10
--	----

СТОЙКО О.М.

Вплив воєн на еволюцію соціальних прав людини	17
---	----

ЗАЯРНИЙ О.А.

Деякі особливості забезпечення конфіденційності персональних даних, які обробляються в реєстрі збитків, завданих агресією російської федерації проти України	23
--	----

ГУЛЕВСЬКА Г.Ю., ВОСТРИКОВ Т.Є.

Правовий захист від порушень прав людини, пов'язаних з бізнесом: характеристика основних засобів	30
--	----

ПОЛІТОВА А.С.

Гендерна ідентичність як складова гендерно зумовленого насильства: дискусійні питання	45
---	----

КУЗЬМІН Е.Е.

Деякі ремарки щодо «права на покарання» у міжнародному кримінальному праві	50
--	----

ФЕДОРОВА Т.С., ВОТЧАЛ О.В.

Моністична теорія співвідношення міжнародного та національного права та її вплив	55
--	----

ФЕДОРОВА Т.С., СЛОБОДЯН У.С.

Право на самовизначення і територіальну цілісність: протиріччя і виклики в міжнародному праві	59
---	----

ГАЛАТ В.І.

Істотне порушення міжнародних договорів та примус до виконання контракту в умовах збройних конфліктів: Приклад кейсу aарl проти Шрі-Ланки	64
---	----

ЖАКУН М.Ю.

Право мати права? Деякі роздуми щодо захисту прав мігрантів під час збройних конфліктів	69
---	----

ОСТРОВЕРХИЙ О.О.

Індивідуальна відповідальність за покарання за злочин агресії у міжнародному праві	78
--	----